

Het uur blauw

JOHAN TERRYN

met tekeningen van
RANDALL CASAER

Lannoo

Voorwoord.

Afscheid zonder nabijheid.

‘Toen ik hoorde dat Johan er een theatervoorstelling van ging maken, wist ik dat het geen triest verhaal zou worden.’ Dat zei Marleen Merckx na de première van de theatervoorstelling *Het Uur Blauw* op 15 oktober 2020 in De Studio in Antwerpen.

Marleen was een van de getuigen in de podcast *Het Uur Blauw*. We kennen elkaar niet zo goed, maar Marleen slaat daar de nagel op mijn kop. Ik heb een drijvende kracht in mij om van de droevige, pijnlijke dingen die ons kunnen overkomen in dit leven weer iets moois te maken. Er de schoonheid uit te puren.

Dus. Een boek over de dood, het afscheid en het rouwproces. Mocht je me tien jaar geleden gezegd hebben dat ik dat ooit nog zou doen, had ik je voor gek verklaard. En toch. Hier ligt het. Ik kan eraan ruiken, ik kan het strelen. Ik kan naar de prachtige prenten van Randall kijken. Het biedt troost te weten dat je uit droevige dingen iets moois kan maken. Ja, zelfs uit de dood.

De dood. Dat deel van het leven dat doorgaans weinig plaats mag innemen. Waar we niet goed mee om kunnen, alle eeuwenoude rituelen die er ooit al voor zijn bedacht ten spijt.

Na een paar weken is er in deze samenleving de onuitgesproken verwachting dat je de draad weer oppikt, dat het rouwen stopt.

‘Kop op en voortdoen’, het zit in onze aard. Misschien is het daarom dat we zelf gaan verlangen naar dat einde van de rouw. Ook al moet het rouwen dikwijls na die paar weken nog beginnen.

Dat zorgt voor veel onrust en ongemak. Eigenlijk weten we niets over wat er op zo’n moment op ons afkomt, hoe het ons leven verandert, hoe we ermee moeten omgaan.

Sylvie (48), vrouw van Tom: ‘Erover praten lijkt mij té belangrijk’

Mijn zussen en ik zijn opgevoed in de zin van ‘komt wel goed’, ‘niet te veel over praten’, ‘morgen is er een andere dag’, ‘doe maar voort’... Een beetje sussend zo.

Maar erover praten lijkt mij té belangrijk. Dit is een te ingrijpende gebeurtenis om te laten passeren.

Dat wil en kan ik niet. Dat voel ik nu. Dat gaat mij niet lukken.

In de lockdowns van voorjaar en najaar 2020 werd afscheid nemen helemaal ontmenselijkt. De weinige manieren die we hebben om ons verdriet te delen, al die dingen die we doen enkel wanneer de dood in ons leven passeert, werden ons toen ontnomen of sterk beperkt.

Ik voelde zelf aan den lijve hoe deze periode een gigantische uitvergroting maakte van alles waar we als mens behoefte aan hebben op het moment dat we afscheid moeten nemen van een dierbare. We namen afscheid zonder nabijheid. Zonder

aanraking. Zonder een laatste groet. Zonder koffietafel. Zonder uitgebreide familie en vrienden. Een mensenleven verdween gewoon. De nabestaanden hadden geen manier om hun verdriet te delen met hun omgeving.

Ik maak in dit boek een persoonlijke schets van mijn rouwproces aan de hand van mijn columns, dagboekfragmenten en podcastgesprekken. Het zijn beschouwingen die als enige doel hebben troost te vinden.

En als utopisch doel alle gemiste koffietafels goed te maken.

Een boekje troost voor iedereen, maar bovenal opgedragen aan de prachtige man die mijn vader was.

Johan Terryn

Inhoud.

p. 13 - Hoofdstuk 0.

Ge kunt niet aan een jaar beginnen zonder het af te maken

p. 23 - Hoofdstuk 1.

Het is niet omdat ge't verwacht, dat het niet onverwacht is

p. 55 - Hoofdstuk 2.

Ge wilt het niet alleen horen, ge wilt het ook zien en voelen
om het te geloven

p. 79 - Hoofdstuk 3.

De woorden van medeleven die ge wilt horen, zijn woorden
die strelen

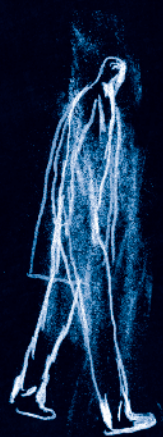
p. 89 - Hoofdstuk 4.
De Afwezigheid doet Aanwezigheid voelen

p. 101 - Hoofdstuk 5.
Rouw is als kabbelend water. Het vindt altijd zijn weg

p. 121 - Hoofdstuk 6.
De tijd is geen dokter, de dokter zijt ge zelf

p. 137 - Hoofdstuk 7.
Herinneringen zijn de moederkeszalf op het litteken van uw gemis

p. 155 - Hoofdstuk 8.
Als rouwen liefde is, waarom zoudt ge dan in godsnaam willen dat het stopt?

Hoofdstuk 0.

Ge kunt niet aan een
jaar beginnen zonder
het af te maken.

Het Middagjournaal van 18 april 2020, *Nieuwe Feiten*, Radio 1.

Beste luisteraar,

Dit is onherroepelijk een tijd van rouw. Collectieve rouw, omdat we afscheid moeten leren nemen van het idee dat we onschendbaar zijn en alles kunnen controleren. Omdat we nu al heimwee hebben naar de zorgeloosheid van weleer.

Voor mij is het ook een tijd van rouw omdat mijn vader vorige week is vertrokken naar de eeuwige jachtvelden. Dat klinkt nu een beetje als een indianenverhaal, maar het is helaas trieste werkelijkheid. Ik knijp even in mijn arm. Jawel. Dat *vorte* virus is hem gelukkig bespaard gebleven, maar dat het afscheid met mondkap moest gebeuren en zonder knuffels en in zeer beperkte kring valt zwaar.

Ik heb nooit ellenlange gesprekken met hem gevoerd. Mijn vader was een man van weinig woorden. Maar wij hadden wel een onuitgesproken akkoord. Ik begreep hem en hij mij. Hij verdedigde mij en ik hem. Ik kreeg van hem de vrijheid te mogen zijn wie ik wilde. Hij was ook trots op wat ik deed, maar dan wel zonder het uit te spreken. Ik moest het uit de blik in zijn ogen halen en heb het van horen zeggen.

Mijn vader was nog veel meer. Hij was een lieve, een voorzichtige, een aan-het-raam-wachtende, een genietende, een begripvolle, een ongedurige, een handige, een bezorgde, een koppige, een trotse, een verstandige, een bescheiden, een loyale en dus ook een zwijgzame man. Van dat alles blijft nu enkel dat laatste over.

Maar geen nood. Want dat waren we al van hem gewend.

Het afscheid dat we in beperkte kring moesten houden, paste misschien wel goed bij zijn bescheidenheid. Dat ik nu over hem vertel in dit Middagjournaal zou hem wellicht hoogst ongemakkelijk maken. Maar ik doe het toch, want ik ben even koppig als hij was.

Ik weet dat hij mijn Middagjournaals de afgelopen jaren met meer dan grote belangstelling beluisterde, meestal gekluisterd aan de smartphone van mijn broer. Dan zei hij iets als: 'Dat kan hij toch goed, onze Johan.' Een zuinig compliment dat ik enkel via een omweg mocht ontvangen.

De zorgeloosheid van weleer, die is weg. Mijn vader ook. Daarom dat ik even van de radiogolven gebruikmaak om nog te zeggen: het compliment is aangekomen, vader, merci. Voor alles.

Afscheidsrede.

Met dit Middagjournaal op Radio 1 is het allemaal begonnen. Enfin, het is begonnen met zijn dood, natuurlijk. Ik moet het juist vertellen.

Maar dit Middagjournaal heb ik meteen erna geschreven. Die nacht zelf.

Ik ben Johan, zoon van Raymond.

Half april verloor ik mijn vader.

Ik mocht een halfuurtje bij hem zijn, toen hij stervende was.

Tenminste, als ik een mondkmasker en handschoenen droeg.

Door de complete afsluiting had ik al de laatste maand van zijn leven gemist.

Dus eigenlijk verloor ik hem al half maart.

Maar dat is een detail dat het verhaal nu in de weg staat.

Dat hoeft er niet meer bij.

Ik verloor hem half april toen hij stierf.

Hij zou de volgende dag zesentachtig jaar worden, maar hij hield het dus op vijfentachtig. Hij maakte de cirkel mooi rond en dat paste bij hem.

Mijn vader was een ingenieur. Hij heeft onder andere iets belangrijks uitgevonden dat de ontwikkeling van het televisietoestel mogelijk maakte. Iets met tussenstops bij een signaaloverdracht, zodat wanneer er iets misliep niet het hele gebeuren misliep, maar die tussenstop ervoor zorgde dat er maar een stukje misliep. Waardoor niet de hele beeldbuis ontplofte. Waardoor het minder gevaarlijk werd om zo'n toestel in huis te zetten.

En dát heeft de ontwikkeling van het televisietoestel in een ferme versnelling gebracht.

Hij had graag dat de dingen wiskundig klopten. En dat een cirkel dus rond was.

En daarom stierf hij net voor zijn verjaardag.

Je kan niet aan een jaar beginnen zonder het af te maken.

Dat zei hij ook tegen mij toen ik mijn studies Germaanse filologie halverwege het eerste jaar grondig beu was. Ik had mij alleen nog maar geamuseerd met het imiteren van de prof Middelnederlandse teksten, die met een hoog stemmetje sprak. De sport was hem na te doen tot net voor hij de aula betrad. Ik was nog een kind, zeventien jaar, een jaar te vroeg naar school gestuurd. Voor altijd een speelvogel.

Ik wilde eigenlijk alleen maar teksten schrijven en voorlezen en spelen.

Maar niet in het Middelnederlands.

Je kan niet aan een jaar beginnen zonder het af te maken.

Ik had veel respect voor mijn vader en vooral, ik hield er niet van als hij zijn stem verhief. Dus deed ik de hele studie maar uit.

En ging dán nog communicatiewetenschap studeren. Een jaar dat ik ook heb afgemaakt.

En ben dán maar gewoon toch op een podium gesprongen.

En voor de televisie gaan werken.

Iets wat ik nooit had kunnen doen, als hij niet in 1956 in Cambridge die dinges met die tussenstops bij een signaaloverdracht had uitgevonden waardoor de ontwikkeling van het televisietoestel in een ferme versnelling kwam.

Nee, je kan niet aan een jaar beginnen zonder het af te maken. Hij heeft zijn zesentachtigste levensjaar netjes helemaal uitgeleefd tot het op was.

Enfin, niet echt helemaal. Hij had nog drie uur over. Hij is al om 21 uur gestorven, terwijl hij pas om 24 uur jarig was. Pas op, dat is geen kritiek. Alleen een kleine opmerking in de rand van het rapport. ‘Goed gewerkt, Raymond, jammer dat je jaar niet helemaal hebt afgemaakt.’

Je kan niet aan een jaar beginnen zonder het af te maken.

De drie uur die nog overschoten van zijn jaar zat ik over hem te schrijven. Tot hij jarig was. Zo heb ik dat kleine rekenfoutje goed proberen te maken.

Dat was mijn allereerste behoefte. Schrijven.

Je zou denken: huilen, maar het was schrijven.

En het huilen kwam dan tijdens het schrijven natuurlijk.

Ik wilde onder woorden brengen wat hij voor mij betekende. Het was al zo lang onuitgesproken.

Hoe het begon.

Omdat het in die rare periode van complete isolatie zo moeilijk was om je verdriet te delen, deelde ik mijn eerbetoon aan mijn vader via mijn Middagjournaal op Radio 1. Ik was het eerlijk gezegd niet gewend om mij in al mijn kwetsbaarheid publiek te tonen. Maar nood brak de wet. Als het met mijn nabije omgeving niet kon, dan maar meteen met allemaal vreemde mensen.

Die vreemde mensen schreven mij terug. Om me hun medeleven te betuigen, omdat ze geraakt waren, maar ook om hun eigen verhaal te vertellen. Dat had ik niet onmiddellijk verwacht, eerlijk gezegd. Maar net zoals ik konden ze het nergens anders kwijt. Ik had een snaar geraakt zonder die te willen bespelen.

Patrick schreef me dat hij zijn ouders op vierentwintig uur tijd allebei was kwijtgeraakt. Ik belde hem op om naar zijn verhaal te luisteren. Anderhalf uur hingen we aan de lijn.

Het was uniek, zo'n gesprek tussen twee wildvreemden over hun diepste verdriet.

Ergens onderweg in dat gesprek ging een gloeilampje branden in mijn hoofd. (Mijn verbeelding werkt nog niet op ledverlichting.) Ik stelde aan Patrick voor om iets uit te proberen.

‘Eigenlijk moeten we dit gesprek overdoen en opnemen. Voor later. Om mensen te laten horen hoe het was. En voor nu. Om het te delen met wie het maar wil horen hoe het is.’

Patrick zei: ‘Maar het is lockdown. We mogen elkaar niet ontmoeten...’

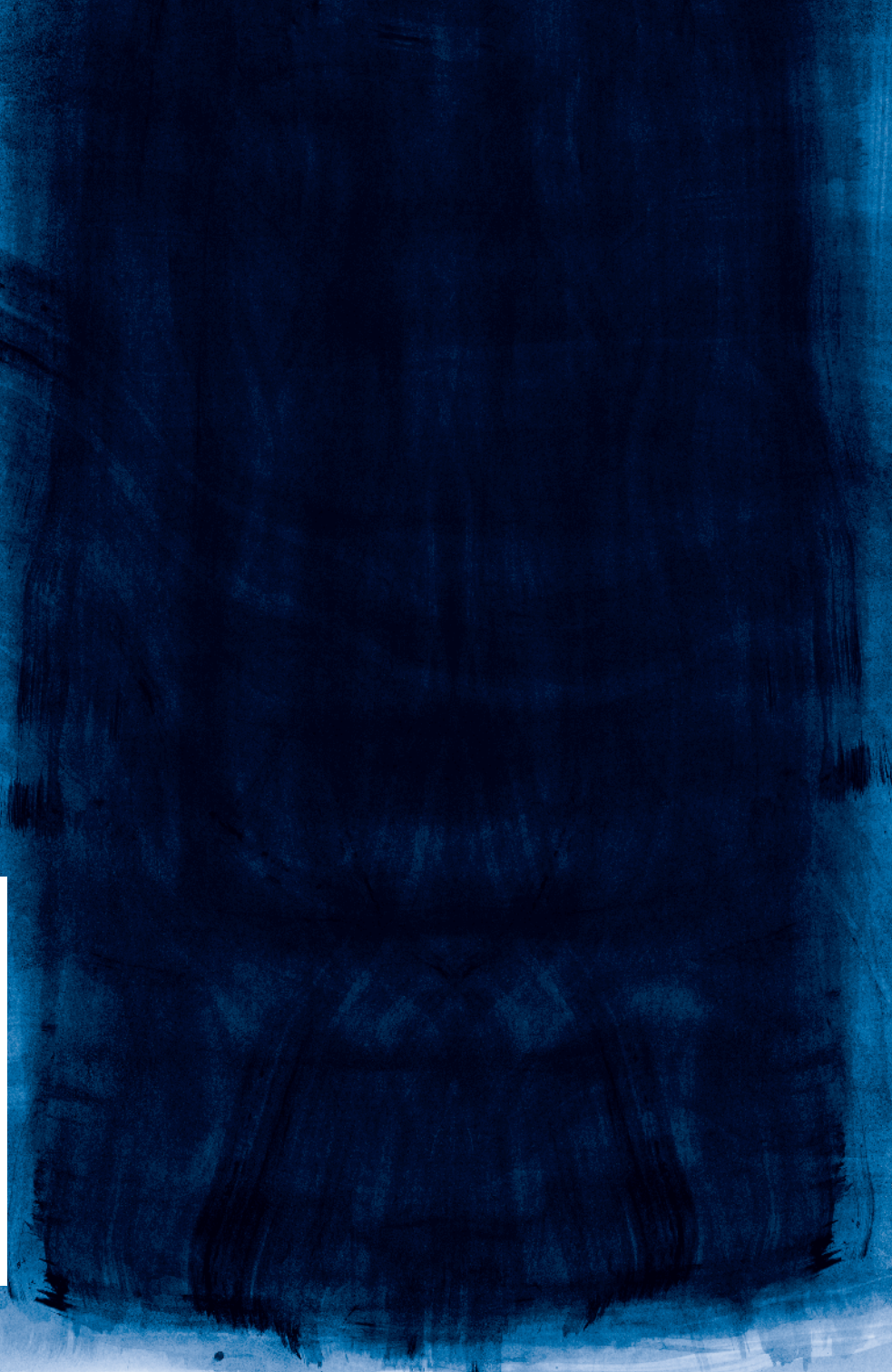
Ik antwoordde: 'Ja, maar we doen het voor zonsopgang, in een bos. Niemand gaat ons vinden.'

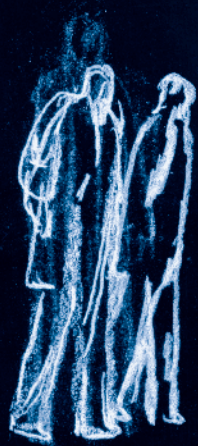
En zo is het begonnen.

Twaalf keer sprak ik een uur voor zonsopgang, tijdens *het uur blauw*, af met mensen die een dierbare verloren. Twaalf keer een verhaal. Het dertiende verhaal vertel ik hier.

Het is het verhaal van hoe ik een tussenstop nam en een signaal overbracht. Van hoe ik door anderen de mogelijkheid te geven om hun verhaal te delen, zelf heb kunnen rouwen om mijn dierbare vader.

Hoofdstuk 1.

Het is niet omdat
ge't verwacht, dat het
niet onverwacht is.

www.lannoo.com

Registreer u op onze website en we sturen u regelmatig een nieuwsbrief met informatie over nieuwe boeken en met interessante, exclusieve aanbiedingen.

ILLUSTRATIES

Randall Casaer

VORMGEVING

Leen Depooter - quod. voor de vorm.

© Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2021 en Johan Terry
D/2021/45/170 - ISBN 978 94 014 7545 7 - NUR 749

De illustrator ontving voor dit boek een werkbeurs
van Literatuur Vlaanderen

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.